

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ GERUNДІЯ ТА GERUNДІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕХНІЧНОГО АНГЛОМОВНОГО ТЕКСТУ

Рак Н. В., Гребенщикова Ю. В.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У статті досліджено герундій та герундіальні конструкції, а також способи їх перекладу з англійської мови українською в технічному тексті. Розглянуто особливості перекладу герундія і герундіальних конструкцій на прикладі 6 технічних текстів: User's Guide, Cargill, Address Book, ECOTEST Radiation Measurement Instructions, Verto, Lviv Armor Vehicle Factory. Визначено найбільш та найменш поширені функції герундія та герундіальних конструкцій у реченні. Встановлено, що в перекладі технічного тексту з англійської мови українською найуживанішим способом відтворення герундія є іменник, а герундіальних конструкцій – іменне словосполучення.

Ключові слова: герундій, герундіальні конструкції, технічний текст, функції речення, переклад, спосіб відтворення.

The Gerund, Gerundial Constructions and the methods of their translation from English into Ukrainian are searched in the paper. The methods of Gerund and Gerundial Constructions translating are examined by the example of technical texts as User's Guide, Cargill, Address Book, ECOTEST Radiation Measurement Instructions, Verto, Lviv Armor Vehicle Factory. The most and the least widespread functions of Gerund and Gerundial Constructions in the sentence are considered. We establish that a noun is the most useful method of gerund translating and a noun word-combination is the most useful method of gerundial combination translating from English into Ukrainian in technical texts.

Key words: gerund, gerundial construction, technical text, functions of the sentence, translation, methods of interpretation.

Сучасний етап розвитку наукових, економічних, технологічних, міжнародних зв'язків України з іноземними партнерами вимагає підготовку високо класифікованих фахівців у сфері міжмовної масової комунікації, одним із напрямів якої є переклад англійської технічної літератури українською мовою.

Адекватність перекладу, тобто його точність, повнота і правильність технічного тексту, суттєво залежить від того, як перекладач розуміє і визнає граматичні форми, структуру речення та синтаксичні конструкції. Тому ретельний аналіз властивостей та синтаксичних функцій герундія та герундіальних конструкцій у реченнях технічного тексту є досить значущим.

Мета нашої статті полягає в дослідженні способів перекладу герундія та герундіальних конструкцій, залежно від виконуваних синтаксичних функцій, з англійської мови українською в технічному тексті.

Для досягнення цієї мети ми ставимо перед собою такі **завдання**: проаналізувати граматичні властивості герундія та герундіальних конструкцій; визначити синтаксичні функції герундія; виявити способи відтворення герундія та герундіальних конструкцій у перекладі технічного тексту в кожній простеженій функції; встановити у процентному співвідношенні найбільш та найменш уживані способи перекладу герундія і герундіальних конструкцій.

Об'єкт наукової статті – це сім англійських технічних текстів з українським відповідником (200 речень).

Предметом нашого дослідження є способи перекладу герундія та герундіальних конструкцій з англійської українською мовою.

Для багатьох сучасних індоєвропейських мов (зокрема, таких мов романської групи, як французька, іспанська, італійська, румунська, та таких мов германської групи, як англійська, німецька, та багатьох інших) характерним явищем є герундій та конструкції з герундієм. Поширеність герундія в сучасній англійській мові визначається загальною тенденцією використання для вираження різних обставинних, об'єктних і атрибутивних відношень зворотів з неособовими формами дієслова, а не прийменникових речень. Герундій не має аналогічних форм в українській мові, тому вимагає особливого підходу [4].

На основі ідей провідних дослідників історії англійської мови (О. Jespersen, К. Бруннер, G. Curme, В. М. Ярцева) можна припускати, що мав місце іншомовний вплив на становлення герундія та герундіальних конструкцій в англійській мові, однак одностайності та конкретності щодо розуміння цієї категорії серед дослідників не існує [1; 6].

Герундій і герундіальні конструкції можуть уживатися в реченні в різноманітних функціях. Таким чином, герундій використовується як підмет, частина складеного присудка, додаток, означення, обставина. Герундіальні звороти, як предикативні конструкції, утворені герундієм, у своєму використанні в реченні дещо наслідують функціонування герундія, виступаючи в реченні підметом, означенням, додатком, обставиною. Проте способи перекладу герундія і герундіальних конструкцій, коли вони вжиті в реченні в однакових функціях, відрізняються і багато в чому залежать від парадигматичної форми його герундіального компонента, його лексичного значення і на лексичному значенні номінального / вторинного об'єкта компонента. Крім того, функція такого герундіального комплексу в реченні впливає на його переклад [5].

Герундій у функції підмета найчастіше перекладається віддієслівним іменником або неозначеною формою дієслова; у функції додатка може перекладатися прийменниково-іменниковим словосполученням, віддієслівним іменником, неозначеною формою дієслова або особовою формою дієслова у складі підрядного з'ясувального речення [2]; у більшості випадків герундій у функції частини складеного присудка перекладається іменником або неозначеною формою дієслова і значно рідше – особовою формою дієслова [3]; у функції означення герундій здебільшого перекладається іменником у родовому відмінку або неозначеною формою дієслова, і значно рідше – особовим дієсловом у складі підрядного речення [2]; у функції означення герундій здебільшого перекладається іменником у родовому відмінку або неозначеною формою дієслова, і значно рідше – особовим дієсловом у складі підрядного речення [2].

У функції підмета герундіальна конструкція українською мовою передається підрядним іменним словосполученням або підрядним реченням; у функції додатка в українському реченні передається як додаткове підрядне речення чи іменне словосполучення; у функції обставини така конструкція може відтворюватися обставиною, вираженою дієприслівником або функціонально відповідним підрядним реченням (часу, причини, мети та супровідних умов; у функції означення українською мовою передається підрядним означальним реченням, інфінітивними словосполученнями, які виражають означальні, чи інфінітивом [3].

Нами було розглянуто особливості перекладу герундія і герундіальних конструкцій на прикладі 6 технічних текстів, а саме: User's Guide, Cargill, Address Book, ECOTEST Radiation Measurement Instructions, Verto, Lviv Armor Vehicle Factory.

На основі 200 речень було проаналізовано способи перекладу герундія і герундіальних конструкцій залежно від виконуваної синтаксичної функції.

Отже, серед 145 речень, де загалом герундій траплявся, у функції підмета він був використаний у тридцяти одному реченні. З англійської мови українською він був переданий як:

- іменник (30) :

Using these devices may reduce dust hazards. – Застосування таких приладів скорочує ризики, пов'язані з наявністю пилу в робочому оточенні;

When scanning is complete, press [OK] to start dialing. – Коли скасування буде завершено, натисніть [OK], щоб набрати номер;

- неозначена форма дієслова (1):

Setting a separate threshold level for each detecting unit or data panel. – Можливість встановити окремий рівень порогу для кожного з блоків детектування або інформаційного табло.

У ролі додатка герундій був ужитий у тридцяти двох реченнях та перекладений українською мовою:

- прийменниково-іменниковим словосполученням (13):

Clean the machine's print area periodically to prevent toner powder and paper dust from accumulating inside. – Періодично очищайте ділянку друкування пристрою для запобігання нагромадження всередині порошку тонера й паперового пилу;

The machine is not ready for scanning. – Апарат не готовий до скасування;

- (віддієслівним) іменником (14):

You can combine other fax features with delayed sending. – Функцію надсилання із затримкою можна комбінувати з іншими функціями апарата;

Use the numeric keys to enter the time you want to start sending, then press [OK]. – За допомогою кнопок із цифрами введіть час початку передачі та натисніть [OK];

- неозначеною формою дієслова (4):

When scanning is complete, press [OK] to start dialing. – Коли скасування буде завершено натисніть [OK], щоб набрати номер;

Then plug in the machine and try sending again. – Потім знову приєднайте шнур живлення та спробуйте надіслати факс ще раз.

- особовою формою дієслова (1):

Avoid mixing new stock with paper already loaded. – Не додавайте нові аркуші до тих, що вже містяться в апараті;

Як частина складеного присудка, герундій був засвідчений у двох випадках. Українською мовою з англійської в цій функції він передається:

- іменником (серед проаналізованих джерел прикладів не знайдено);
- неозначеною формою дієслова (1):

It's about sharing knowledge. – Мова іде про те, щоб поділитися знаннями.

- особовою формою дієслова-присудка (1):

Use the cables supplied with the projector to check if the cables you are using may be causing the problem. – За допомогою кабелів, що входять у комплект постачання проектора, перевірте, чи не створюють проблем кабелі, які ви використовуєте.

Герундій у функції обставини був використаний у п'ятдесяти трьох реченнях. Способами передачі у визначеній ролі стали:

- прийменниково-іменникове словосполучення (42):

The machine comes with useful features that can be combined to reduce the volume of paper used when copying. – Цей апарат має декілька корисних функцій, які можна поєднувати для зменшення кількості паперу, що використовується під час копіювання;

Use ear protectors when operating impact drill. – Під час праці електроінструментом слід одягати захисні навушники;

- дієприслівник (6):

You can also set the machine to store all documents in memory without automatically printing them. – Ви також можете налаштувати апарат так, щоб він зберігав усі документи в пам'яті, не друкуючи їх автоматично;

Speed dialing allows you to dial fax/telephone numbers by simply pressing one or a few keys. – Функція прискореного набирання дозволяє швидко набирати номери факсу / телефону, натиснувши одну або кілька кнопок;

- особове дієслово у складі підрядного речення (5):

Indicates the manual is supplied in PDF format in the accompanying CD-ROM. – Вказує на те, що посібник надається у форматі PDF-документа на компакт-диску, що додається;

Let the paper run out before refilling the machine. – Дочекайтеся, поки в апараті не закінчиться папір, і лише потім завантажуйте новий;

У функції означення, що зафіксовано у двадцяти семи реченнях, герундій перекладається з англійської мови українською:

- іменником у родовому відмінку (27) :

The locations of the binding holes to be erased are shown in the illustration below. – Місце розташування отворів брошування, які стиратимуться, показано на малюнку нижче;

A standard way of specifying the location of an object, usually a web page, on the Internet. – Стандартний спосіб зазначення місцезнаходження об'єкта, звичайно веб-сторінки, в Інтернеті;

Historically we have a wonderful track record of improving our costs. – У минулому ми вже здобули унікальний досвід оптимізації витрат;

- неозначеною формою дієслова (жодного випадку не знайдено).

Отже, дослідження показало, що герундій найбільш поширений у функції обставини, де герундій уживався у п'ятдесяти трьох реченнях, а найменш – у частині складеного присудка, де помічений тільки у двох реченнях. Щодо перекладу герундія, то його з англійської мови українською було передано іменником, прийменниково-іменниковим словосполученням, особливою формою дієслова, неозначеною формою дієслова, дієприслівником та особливою формою дієслова у складі підрядного речення.

Найпродуктивнішим способом перекладу є іменник (71 приклад) та прийменниково-іменникове словосполучення (55 випадків), а найменш – особова форма дієслова (2 приклади). Наступні способи вживалися практично в однаковій кількості – неозначена форма дієслова (6 випадків), дієприслівник (6 прикладів), особова форма дієслова у складі підрядного речення (5 прикладів).

Герундіальна конструкція становить один складний член речення, що вживається в різних синтаксичних функціях. На основі яких, обирається оптимальний спосіб перекладу. Загалом, герундіальні конструкції зустрічалися у п'ятдесяти п'яти випадках серед обраних для аналізу мовних одиниць технічного тексту.

Щодо перекладу герундіальних конструкцій, було з'ясовано, що в ролі підмета (16 прикладів), зворот передається:

- іменним словосполученням (15):

Tone dialing is canceled when you disconnect the call. – Після роз'єднання телефонної лінії тоновий режим набирання буде скасовано;

Speed dialing allows you to dial fax/telephone numbers by simply pressing one or a few keys. – Функція прискореного набирання дозволяє швидко набирати номери факсу / телефону, натиснувши одну або кілька кнопок;

- підрядним реченням (1):

The liquid coming out of the battery may cause irritations or burns. – У разі контакту з електролітом, що витікає з акумулятора не виключена можливість отримання опіку чи подразнення.

Якщо герундіальні конструкції в англійському реченні функціонують як додаток (31 речення), то така конструкція відтворювалася:

- додатковим підрядним реченням (1):

Available aspect modes vary depending on the image signal currently being projected. – Можливі формати проєкції будуть різними залежно від сигналу і джерела зображення, яке наразі проєціюється.

- іменне словосполучення (30):

Optional Settings for One-Touch/Coded Speed Dialing. – Додаткові установки для прискореного/ кодованого набирання:

A process by which you place fax or telephone numbers and names in the machine's memory for speed dialing so that you can save time dialing destinations you call frequently. – Процес занесення номерів факсу або телефону та імен у пам'ять апарата для їх прискореного набирання. Завдяки цьому економиться час на набирання номерів, які часто викликаються.

Чотири випадки були зафіксовані в технічному контексті, де герундіальні конструкції функціонували як обставина. Українською мовою передано як:

- обставина, вираженою дієприслівником (не зафіксовано);
- функціонально відповідним підрядним речення (4):

If the sender's machine does not support ECM, the document is received in normal mode without error checking. – Якщо факсимільний апарат відправника не підтримує режим виправлення помилок (ECM), документ отримується у звичайному режимі без перевірки на наявність помилок:

Blocking the mode of power supply switch off until the data reading procedure finished. – Можливість блокування режиму вимкнення живлення до проведення процедури зчитування накопиченої в дозиметрі інформації.

У синтаксичній функції означення герундіальні конструкції вживалися в чотирьох реченнях. Перекладається зворот у цій ролі з англійської українською як:

- підрядне означальне речення (1):

Lets you check the status of the image signals being projected and the status of the projector. – Дозволяє перевіряти статус сигналів зображення, які проєціюються, а також статус проектора;

- інфінітивне словосполученнями, які виражають означальні відношення або інфінітивом (не вжито).

Проте, ми зафіксували три випадки вживання герундіального звороту в синтаксичній функції означення, які з англійської мови українською перекладаються іменним словосполученням:

There are two modes of information saving: in set time intervals or when shifted for a specified distance. – Передбачено два режими збереження інформації: через заданий час або при зміщенні на задану відстань;

The detecting unit can be both within data panels and automated systems of radiation monitoring. – У складі інформаційних табло та автоматизованих систем радіаційного моніторингу;

Prints the details of speed dialing. – Дозволяє друкувати відомості функції швидкого набирання.

Отже, герундіальні конструкції найбільш результативними були у функції додатка, де вживалися у тридцяти одному реченні. А найменш у функції обставини (4) і означення (4). Найпоширенішим способом перекладу є іменне словосполучення (48), а підрядне речення найменш поширене, всього 7 речень.

Таким чином, у нашому дослідженні ми встановили, що найуживанішим способом відтворення герундія є іменник, а герундіальних конструкцій – іменне словосполучення при перекладі технічного тексту з англійської мови українською.

Література

1. Бруннер К. История английского языка: в 2 томах / Карл Бруннер; [Пер. с немецкого С. Х. Васильевой; под ред. и с предисловием Б. А. Ильиша]. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 322 с. – Оба тома в одном переплете.
2. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина 1. Граматичні труднощі. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 317 с.
3. Зорунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник. – Вінниця : Нова Книга, 2001 – 448 с.
4. Труднощі науково-технічного перекладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>.
5. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти : Навч. посіб. / За ред. В. К. Шпака. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2007. – 310с.
6. Glishe J. D. The Scandinavianization of England [Електронний ресурс] / J. D. Glishe. – College of Liberal Arts and Sciences. – The University of Florida, 2007. – 70 p. – Режим доступу : <http://www.web.clas.ufl.edu/users/drjdg/OE/pubs/BigScandinavianization.pdf>.